

พม่า : พระอิตัตที่วัดมनुหะ การสื่อสารทางการเมืองและตัวตน
Myanmar: Political Communication and Identity
in the Manuha Temple

มัลลิกา ภูมะธน*
พระระพิน พุทธิสาร**

บทคัดย่อ

การสื่อสารทางการเมืองเป็นช่องทางหนึ่งในกลไกของการสื่อสาร กรณีของพระเจ้ามनुหะ อดีตกษัตริย์แห่งรัฐมอญ ที่ต้องพ่ายแพ้และเสียอำนาจการปกครองที่ต่อพุกาม และถูกจับมาเป็นตัวประกัน แต่ก็ได้รับให้อนุญาตให้สร้างวัดในฐานะชาวพุทธ ซึ่งพระเจ้ามनुหะก็ใช้การสื่อสารความคิด ผ่านการสร้างศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา พร้อมสะท้อนพฤติกรรมเป็นแนวคิด อุดมคติทางการเมืองสู่สาธารณะจากศาสนวัตถุนั้น การตีความ “อิตัต-คัมชอง” ผ่านองค์พระพุทธรูป เพื่อส่งสารและสื่อสถานะว่า “เจ้า-มनुหะ” ที่ครั้งหนึ่งเคยมีเอกราช-อธิปไตยเป็นของตนเอง แต่ต้องมาตกเป็นประกันแห่งพุกามมีสถานะของความ “อิตัต” เกินกว่าจะบรรยายด้วยความรู้สึก พระพุทธรูปจึงเป็นเครื่องมือสะท้อนคิดต่อสถานะทางการเมืองของพระองค์ ซึ่งปรากฏอยู่ที่วัดมनुหะแห่งพุกามจนกระทั่งปัจจุบัน บทความนี้ต้องการศึกษาถึงการสื่อสารทางการเมืองของพระเจ้ามनुหะ อดีตกษัตริย์แห่งรัฐมอญ ที่ปรากฏเป็นสัญลักษณ์ผ่านสิ่งสร้างทางพุทธศาสนา วัดมनुหะ โดยใช้การศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัดและการสื่อสารทางการเมือง และการศึกษาจากสถานที่จริงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา, การสื่อสารทางการเมือง, วัดมनुหะ

Abstract

Political communication is one of the mechanism of communication as such a case study of the former king of Mon state named Manuha who lost power and rules to Bagan and was captivated as hostage and he was permitted to build temple as a Buddhist. He manipulated communication through Buddhist structure or

* คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

** คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

building and this echoed by political concept, ideal to the public through the architectural interpretation “uneasiness-uncomforts” of the Buddha image in order to convey his office as the King once who used to be independent but then fell into hostage of Bagan beyond his expressions. Buddha image is therefore a tool for echoing his political position “The driver of downhearted” which appear at Manuha temple of Bagan until now. The article needs to study political communication through what appears to be the creation of a Buddhist temple, sacred Manuha. The study analyzes the use of documents on this temple through political communication and measurement and current occurrences.

Keywords: Buddhism, Political Communication, Manuha Temple

บทนำ

ระหว่างวันที่ 13-18 กรกฎาคม 2558 ได้มีโอกาสทัศนศึกษาในโครงการการศึกษางานกิจการพระพุทธศาสนาในประเทศพม่า ของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ รุ่นที่ 4 โดยโปรแกรมการท่องเที่ยวก็ไปหลายที่ด้วยกันในสถานที่สำคัญๆ ของพม่า เกือบครบก็คงว่าได้ ซึ่งเห็นภาพรวมเกี่ยวกับภูมิประเทศของพม่า โดยเฉพาะกิจการพระพุทธศาสนาที่เป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์วิถีสังคม และความเชื่อในพม่าได้เป็นอย่างดี ทั้งยังเป็นมรดกร่วมระหว่างพม่าไทย และประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาอื่นๆ แหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง คือ การเดินทางไปยังเมืองพุกาม ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองแห่ง “ทะเลเจดีย์” (A Sea of Pagodas) ซึ่งเป็นคำเรียกของเมืองพุกาม (Bagan) และสัญลักษณ์ที่ปรากฏต่อประชาคมโลก ย่อยลงไปในเรื่องละเอียดยคนไทยส่วนใหญ่คงเคยได้ไป “วัดพระอิตอิต” หรือในภาษาคำเรียกชื่ออย่างเป็นทางการว่า “วัดมनुหะ” (Manuha Temple) มีคำถามเนื่องต่อไปว่าแล้วทำไมต้องอิตอิต คำว่าอิตอิตเป็นสถานะของความซับซ้อนใจ เบื่อหน่าย ทุกะหม แต่การแสดงความรู้สึกแบบนี้เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ แล้วทำไมไปปรากฏในพระพุทธรูป ซึ่งในบทความนี้จะได้สะท้อนเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริง ทศนะ ความรู้สึก และอารมณ์ของการสร้างงานสถาปัตยกรรมทางศาสนาที่สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา และส่งออกมาเป็นการสื่อสารทางการเมือง สภาพที่ทนได้ยาก (ทุกข์) ต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะตัวประกัน หรือเชลยของกษัตริย์มอญในอดีต เมื่อมีโอกาสสร้างวัด จึงสื่อสารผ่านสิ่งสร้างนั้น เหมือนศิลปินสะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกผ่านงานศิลปะที่ตัวเองสร้างสรรค์พระอิตอิตที่วัดมनुหะ จึงเป็นความเชื่อ งานศิลปะ และการสื่อสารทางการเมืองผ่านการสะท้อนคิดออกมาในศาสนสถานสิ่งเชื่อ กับสิ่งที่ “ตัวประกันแห่งพุกาม” จะพึงกระทำได้

วัดมุนะ สิ่งสร้างทางศาสนา สัญลักษณ์ “การเมือง” ที่แฝงอยู่

การสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) เป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน การสื่อสารถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญทางการเมือง ระหว่างประชาชนกับรัฐ วัดมุนะเป็นศาสนสถานในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีลักษณะเป็นศิลปะแบบพุกาม ก่อสร้างตั้งแต่ พ.ศ.1602/1059 เป็นวัดประจำพระองค์ มีความหมายเป็นสิ่งสร้างทางพระพุทธศาสนา ที่สะท้อนถึงสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นพุทธบูชา เป็นการสะท้อนคิดตามความเชื่อของชาวพุทธ กษัตริย์มอญทรงระบายความรู้สึกในพระราชหฤทัยของพระองค์ในขณะที่ถูกกักบริเวณ ด้วยการให้สร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดใหญ่จนคับวิหาร ขนาดด้วยพุทธสาวก และถูกเรียกขานว่า “พระอึดอัด” นัยของการสื่อสารเป็นการประชดพุกาม เมื่อครั้งที่พระองค์ตกเป็นเชลยของพระเจ้าอโนรธาที่เข้าตีเมืองสะเทิม เมืองหลวงของรัฐมอญ แล้วกวาดต้อนผู้คนมาที่พุกาม เมื่อปี ค.ศ.1057/1600 จากหลักฐานนั้นระบุว่า...พระเจ้ามุนะและพระอัครมเหสีได้ถูกคุมขังไว้ที่มัยนากาบาทางใต้ของพุกาม และในปี พ.ศ.1602/1059 พระเจ้าอโนรธาทรงมีพระราชนุญาตให้พระเจ้ามุนะ สร้างวัดมุนะขึ้น เพื่อทรงใช้เป็นที่พักพิงพระราชมารดา...” เมื่อมีพื้นที่ในการสื่อสารการแสดงออกต่อความเชื่อ และความคิดจึงเกิดขึ้น “...กษัตริย์มอญจึงได้ทรงระบายความรู้สึกในพระราชหฤทัยของพระองค์ในระหว่างที่ทรงถูกคุมขัง ด้วยการสร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดใหญ่จนคับวิหาร “พระอู่ระ” ของพระพุทธรูปมีขนาดโตพอ จนรู้สึกได้ถึงความอึดอัดที่ทับถมในจิตใจของพระเจ้ามุนะ (King Manuha) กษัตริย์มอญที่ถูกจับตัวมาเป็นเชลยพร้อมมเหสี นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์อีก 1 องค์ และพระพุทธรูปปางมารวิชัยอีก 2 องค์ จนทำให้วิหารคับแคบลงไปนิดตา...”

แนวคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมือง โดยใช้มิติทางศาสนาและความเชื่อในฐานะรัฐกับผู้ครองรัฐปรากฏมาแต่ครั้งอดีตกาล เสาหินของพระเจ้าอโศก (Pillars of Ashoka) ที่เป็นหลักเขตและความเชื่อต่อศาสนา (Singh, Upinder, 2008) อโรคยาศาลหรือโรงพยาบาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ.1720-1780/2263-2323) กษัตริย์แห่งอาณาจักรเขมรโบราณ (เดวิด พี แชนด์เลอร์, 2546) ดังปรากฏหลักฐานหนังสือจารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (กรมศิลปากร, 2528) “เมื่อประชาชนมีโรคถึงความหายณะ ตามภาวะแห่งกรรมด้วยการสิ้นไปแห่งอายุเพราะบุญพระองค์ผู้เป็นราชา ได้กระทำโคที่สมบูรณ์ทั้งสาม เพื่อประกาศยุคอันประเสริฐ” หรือการสร้างพระธาตุพนมของกษัตริย์ลาวก็มีนัยยะของการเขตแดนและการสร้างความสัมพันธ์ทางศาสนา แม้ในคราวฝรั่งเศสใช้เป็นหลักเขตปักปันเขตแดน ตามสนธิสัญญา พ.ศ.2436/1893 ด้วย (อุทัย ภัทรสุข, 2554: 101) การสร้างหลวงปู่ทวดให้เป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาและเขตแดนแห่งรัฐสยาม (วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ, 2550) นัยหนึ่งเป็นการสื่อสารโดยใช้มิติทางศาสนาความเชื่อ แนวคิดหนึ่งว่าด้วยหลัก

เขตแดนและบุญญาธิการแห่งรัฐ ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองนัยยะนี้ จึงเป็นทั้งการแสดงบุญญาธิการ “บารมี” และว่าด้วยการค้าอันหลักเขตแดน ขยายอิทธิพลเชิงพื้นที่ หรือการสะท้อนถึงหลักเขตแดนได้ด้วยเช่นกัน การสื่อสารทางการเมืองหรือแนวคิดของรัฐในฐานะผู้ปกครองมีในหลายรูปแบบและมีมาแต่อดีต

ประวัติและพัฒนาการ พระอิตอัถ

พระเจ้าอนรุทธะเป็นกษัตริย์ปกครองอยู่ที่พะโค ได้รับนับถือพระพุทธศาสนาผ่านพระภิกษุชาวมอญที่ซื้อซินอรหันต์มีหลักฐานว่า “ท่านสามารถชักนำให้พระเจ้าอนรุทธหันมาเลื่อมใสพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้” เมื่อหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้วต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านพระไตรปิฎก (หม่อง ทิน อ่อง, 2555: 33) บรรยายเหตุการณ์นี้ไว้ว่า “...พระเจ้าอนรุทธ ทรงขอร้องต่อพระเจ้ามณฑุหะเจ้าเมืองสะเทิม ขอให้ส่งพระไตรปิฎกฉบับของนิกายเถรวาทมาให้พระองค์ฉบับหนึ่ง เจ้าเมืองสะเทิมตอบไปอย่างดูหมิ่นพร้อมทั้งเรียกพม่าว่า ‘ป่าเถื่อน’...” โดยหม่อง ทินอ่องให้ทัศนะไว้ 2 แนว ต่อการขอพระไตรปิฎกดังกล่าว คือ “...อาจจะเป็นการขออย่างจริงใจเพราะพม่าไม่มีพระไตรปิฎกดังกล่าว และขณะนั้นลังกาก็ตกอยู่ใต้อำนาจของอาณาจักรโจฬะอินเดีย การที่จะคัดลอกขึ้นอีกฉบับหนึ่งคงกินแรงงานมาก และแทบจะเป็นไปไม่ได้ ด้วยขาดนักคัดลอกที่ชำนาญงานตลอดจนนักวิชาการในหมู่ชาวพม่า หรืออาจเป็นการใช้ภาษานักการทูตเรียกว่าสวามิภักดิ์” เมื่อการขอนัยยะหนึ่งเป็นการไม่สมควร อีกนัยหนึ่งมอญเป็นรัฐชาติที่รุ่งเรืองมาอย่างยาวนานจึงมองพม่าว่าเป็นพวก “ป่าเถื่อน” ผลก็คือการทำสงคราม “...กองทัพของพระเจ้าอนรุทธ ยกลงมาถึงภาคใต้และเข้าล้อมเมืองสะเทิมหลังจากล้อมอยู่ 3 เดือน การรบก็เสร็จสิ้น...เมื่อสะเทิมยอมแพ้...กองทัพพม่าเข้าค้นเมืองได้พระไตรปิฎก จับพระเจ้ามณฑุหะใส่ตรวนทองคำและจับข้าราชการสำนักใส่หลังช้าง แห่แหวนขบวนทัพที่ได้ชัยชนะไปตลอดทางจนถึงเมืองพุกาม พวกเชลยที่ถูกกวาดต้อนไปกรุงพุกามในครั้งนี้มีทั้งพระสงฆ์ นักปราชญ์ นักเขียน จารึก และช่างฝีมือ พงศาวดารมอญบันทึกไว้ว่า “เมืองสะเทิมที่ยิ่งใหญ่เหลือแต่ซากและเจียบสงบจับใจ”(หม่อง ทิน อ่อง, 33) ในส่วนข้อมูลของ ดี.จี.อี ฮอลล์ [D.G.E. Hall] ให้ข้อมูลเสริมตรงนี้ไว้ว่า

“...ความสำเร็จที่สำคัญยิ่งของพระองค์ได้แก่ชัยชนะเหนืออาณาจักรมอญแห่งสะเทิม เชื่อกันว่าพระองค์ทรงอุปการะภิกษุมอญรูปหนึ่ง คือ ซินอรหันต์ ผู้ที่ทรงมอบหมายให้ชักจูงชาวพม่ามานับถือพุทธศาสนานิกายหินยาน การกระทำนี้ก่อให้เกิดการชิงชัยกับคณะสงฆ์ซึ่งเรียกกันว่า อาร์ ซึ่งมีความหมายว่าตอนเหนือ พวกนี้นับถือนิกายมหายาน ปฏิบัติพิธีกรรมตามลัทธิตันตระและพิธีกรรมทางเพศอื่นๆ พระองค์ต้องการพระไตรปิฎกภาษาบาลีที่ถูกต้องมาสั่งสอนประชาชนพลเมือง จึงทรงเข้าตีและยึดครองสะเทิม เพราะที่นั่นมีพระไตรปิฎกภาษาบาลีที่ครบชุดถึง 30 ชุด และยังสามารถนำตัวพระเจ้ามณฑุหะกษัตริย์ของสะเทิม และกวาดต้อนพลเมืองทั้งหมด 30,000 คนไปเมืองพุกามด้วย

ที่กล่าวมานี้เป็นเรื่องราวที่บรรยายไว้ในพงศาวดารพม่า มหยาสะวิน ที่เขียนขึ้นเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 19...”

กอร์ดอน ลูซ (H.G. Luce, 1953: 1-19) ตั้งข้อสงสัยในอีกหลายเรื่องที่เล่าไว้ในพงศาวดารว่า “...การเข้ายึดเมืองสะเทิมใน ค.ศ.1057 ไม่น่าจะเป็นเพราะพระเจ้ามกุฎมัยยิกาถวายพระไตรปิฎกแก่พระเจ้าจันโนรธา เนื่องจากสะเทิมไม่มีพระไตรปิฎก มีแต่ชาดก และแม้พระเจ้าจันโนรธาจะทรงใส่พระทัยในพระพุทธศาสนา มาก แต่ทรงเลื่อมใสในนิกายมหายาน มิใช่เป็นผู้นำในนิกายเถรวาท ฉะนั้นในขณะที่เรื่องราวการยึดครองและเนรเทศพระเจ้ามกุฎมัยยิกายังพุกามเป็นความจริงในประวัติศาสตร์แต่เหตุผลของการรณรงค์นี้ก็ไม่ชัดเจน นอกจากว่าจุดประสงค์ที่สำคัญทางการเมืองของกษัตริย์คือการหาทางออกทะเล และปิดชายแดนของพระองค์จากการรุกรานจากภายนอก...” (ดี.จี.อี ฮอลล์, 2549: 151)

ภาพที่ 1 กษัตริย์มกุฎมัยยิกา และพระมเหสีองค์ประกันแห่งพุกามกับภาพที่ “อิตอิต” ในฐานะตัวประกัน, ตั้งอยู่ในศาลารอบพระวิหารของพระอิตอิต

ที่มาภาพ : Website, http://board.trekkingthai.com/board/show.php?forum_id=2&topic_no=72213&topic_id=72799&sort=reply_id&by=desc&page=2, สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2559

ข้อมูลของพระพรหมคุณาภรณ์ (2548 : 184) ก็ให้ไว้ไม่แตกต่างกันที่ว่า “...พระเจ้าอนุรุธ... หันมานับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทแล้วทรงมีพระราชศรัทธาแรงกล้า ได้ทรงมีพระราชสาส์นไปขอคัมภีร์พระพุทธศาสนาจากกษัตริย์แห่งสะเทิม แต่กษัตริย์สะเทิมไม่ยินยอม พระองค์จึงกรีธาทัพไปตีเมืองสะเทิม ทรงนำพระไตรปิฎก 30 จบ วัตถุเคารพบูชาอันศักดิ์สิทธิ์ กับพระภิกษุชาวตะเลงผู้รู้ธรรมแตกฉานบรรทุก 32 หลังช้างกลับมานครพุกาม...”

ในข้อเท็จจริงสรุปได้ว่า พระเจ้าอโนรธาจะไปด้วยเหตุผลในเรื่องพระไตรปิฎก/การรุกราน ขยายพื้นที่/ความต้องการพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เพื่อการออกทางทะเล/การป้องกันการรุกรานก็ตาม แต่ข้อมูลเชิงประจักษ์พระเจ้าอโนรธาได้ยกทัพไปแล้วมีชัยต่อรัฐมอญที่สะเทิม และได้คุมตัว พระเจ้ามุนะ พร้อมมเหสี และข้าทาสบริวาร โดยทั้งหมดถูกกวาดต้อนและชะลอมาyingเมืองพุกาม ที่ “มยินกาบา” ตั้งอยู่ทางใต้ของพุกาม พระเจ้าอโนรธาทรงมีพระราชานุญาตให้พระเจ้ามุนะ สร้างวัดเพื่อทรงใช้เป็นที่พักพิงพระราชาขุศล พระเจ้ามุนะจึงใช้โอกาสนี้สร้างปฏิมาพระแห่งนี้ขึ้น เพื่อระบายความคับข้องพระทัยของพระองค์ ลักษณะทางศิลปกรรม เป็นตัวอย่างอาคารประดิษฐาน พระพุทธรูปหรือที่เรียกว่า “ปฏิมาพระ” ในศิลปะพุกามตอนต้น มีการวางผังแบบพิเศษโดยให้ ปฏิมาพระจำนวน 4 หลังตั้งอยู่ติดกัน อันได้แก่ ปฏิมาพระของพระพุทธรูปนั่งจำนวนสามหลัง และ พระพุทธรูปไสยาสน์จำนวนหนึ่งหลัง ภายในมีพระพุทธรูป 3 องค์เป็นพระนั่ง และ 1 องค์เป็น พระนอน ที่สร้างอย่างใหญ่เต็มพื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงความอึดอัดในฐานะผู้แพ้ อึดอัดในฐานะ “พลัด ที่เรือน” พระองค์สร้างวัดนี้ด้วยหวังว่าจะพ้นวิญญูสงสาร และไม่ต้องพ่ายแพ้แก่ผู้ใดอีก โดยรูปแบบ ของศิลปะเป็นแบบมอญ ซึ่งในงานของหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2556: 303) ให้ทัศนะตรงนี้ไว้ว่า “...เพราะเหตุว่าพระเจ้าอนิรุทธมหาราชทรงยกทัพมาตีเมืองสะเทิมหรือถนของมอญได้ และ ทรงรับพุทธศาสนาเถรวาทไปจากมอญด้วย...”

ภาพที่ 2 พระอึดอัดสัญลักษณ์ของการสื่อสารทางการเมืองต่อสถานะของ
“องค์ประกันแห่งพุกาม”, ที่วัดมุนะ

ที่มา Website : <http://pantip.com/topic/31731028>, สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2559

ดังนั้นพระอิตอัฏเกิดขึ้นด้วยบริบทของการเมืองระหว่างรัฐ ที่สัมพันธ์กันในเชิงอำนาจระหว่างรัฐ ว่าด้วยการควบคุมและการจัดการ ผลเป็นการสะท้อนคิดออกมาในรูปของศาสนาสถาน สิ่งสร้างที่มีเป้าหมายเพื่อการสื่อสาร/หรือการสื่อสารทางการเมืองของพระองค์จากรัฐที่มีอำนาจเหนือกว่าในทางการเมือง

ภาวะอัน “ต่ำต้อย” ของผู้ที่ต้อยกว่า

ความซับซ้อนใจ ความอึดอันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ และสามารถนำมาเป็นกรณีเทียบเคียงจากเหตุการณ์ร่วมในอดีต ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า ในความอึดอันนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยบริบทที่แตกต่างกัน ดังกรณี เหตุการณ์เมื่อ พ.ศ.2121/1578 ในการชนไถ่ระหว่างพระนเรศวร (พระชันษา 23 ปี) กับไถ่มังชัยสิงห์ ราชันดดา พระมหาอุปราชแห่งกรุงหงสาวดี ขณะที่ไถ่ของพระนเรศวรกับไถ่ของไถ่มังชัยสิงห์ กำลังชนกันอย่างทรหด ต่างตัวต่างเข้าจิก ตีฟาดแข้ง แทะเตื่อยอย่างไม่ลดละอย่างคาดไม่ถึง ขณะที่ไถ่ฟาดแข้งกันอย่างสุดลุตพลวัน เมื่อทั้งสองไถ่พัวพันกันอยู่พักหนึ่ง ไถ่ของพระมหาอุปราชก็ม้วนล้มกลิ้งไปต่อหน้าต่อตา มังชัยสิงห์จึงขัดเคืองตรัสประชดประชันหยามหยันออกมา อย่างผู้ถือดีว่ามีอำนาจเหนือกว่า “ไถ่เชลยตัวนี้เก่งจริงหนอ” สมเด็จพระนเรศวรจึงตรัสโต้ตอบเป็นเชิงทำอยู่ในที่ว่า “...ไถ่เชลยตัวนี้ อย่าว่าแต่จะตีกันอย่างไรก็หาในวังเหมือนอย่างวันนี้เลย ตีพนักบ้านเมืองกันก็ยังไม่...” หรือในกรณีของคานธี กับเหตุการณ์ของการถูกโยนจากรถไฟดังมีหลักฐานปรากฏว่า “...มหาตมา คานธีต้องเดินทางจากเมืองเดอร์บันไปทำงานในฐานะทนายความ ที่เมืองปริโตเรีย ท่านมีตัวรถไฟขึ้นหนึ่ง แต่ในระหว่างการเดินทางโดยรถไฟที่นั่นได้รับการดูถูกเหยียดหยามเรื่องสีผิวจากผู้โดยสารผิวขาว ซึ่งเรียกเจ้าหน้าที่มาไล่ท่านให้ไป อยู่ตู้สินค้า แม้จะแสดงตัวขึ้นหนึ่งให้ดูก็ไม่เป็นผล...” (Dr. Sophana Srichampa, Dr. Amarjiva Lochan, 2552: 87) ความต่ำต้อยของคานธี กรณีถูกไล่ลงจากรถไฟด้วยเหตุผลของชั้นทางสังคม “ความต่ำต้อย” เป็นเงื่อนไขให้เกิดการยอมรับและไม่ยอมรับ ต่อสถานะชั้นทางสังคมและการอยู่ร่วมกันในฐานะมนุษย์คนหนึ่งในสังคม ดังนั้นยอมเชื่อได้เลยว่าภาวะที่บีบคั้นของผู้ “ต่ำ” กว่ายอมเป็นแรงบีบให้กลายเป็นความ “บีบคั้น” ของผู้ประสบชะตากรรมเช่นนั้น

ความ “คับข้อง-อึดอัด” ในฐานะองค์ประกันของหงษา ของพระองค์ดำ (พระนเรศวร) ในประวัติศาสตร์ไทย องค์ประกันของกรุงเทพฯ ไม่ว่าจะเป็น “เจ้าอนุวงศ์” (ChaoAnuwong/ค.ศ.1767-1828/2310-2371) แห่งเวียงจันทน์ “...การถูกดูถูกเหยียดหยามจากเจ้านายฝ่ายสยามเมื่อคราวเข้าร่วมในพระราชพิธีปลงพระศพรัชกาลที่ 2 ที่กรุงเทพฯ...” (มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์, 2556: 20) นักองศ์ด้วง (Ang Duong/ค.ศ.1796-1860/2339-2403) แห่งกัมพูชา กับช่วงระยะเวลา 27 ปีที่กรุงเทพฯ หรือ “ดาร์ราศมี” แห่งล้านนา (จิราติ สันติยะศ, 2551) ในส่วนเจ้าอนุวงศ์ มีหลักฐานว่าความคับข้องของพระองค์ในฐานะตัวประกัน 12 ปีที่กรุงเทพฯ อันมีผลต่อการดำเนินนโยบาย

และวิเทศบายของพระองค์กรณีการสร้างพระพุทธรูปประจำพระองค์ (ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จ.อุบลราชธานี) เพื่อเป็นตัวแทนของพระแก้วในคราวถูก เคลื่อนย้ายมาพร้อมกับพระองค์ในวัยเยาว์มายังกรุงเทพ ช่วง พ.ศ.2322 หรือการพึ่งพาเวียดนามต่อต้านไทยหลังถูกส่งไปเป็นเจ้าผู้ครองเวียดจันทร์แล้ว (มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์, 2556: 20-21) ภาพของการเมืองระหว่างรัฐต่อรัฐกลายเป็น “ความคับข้องใจ” อย่างแน่นอน และในความคับข้องเหล่านั้นคือการต่อต้าน หรือการสยบยอม กรณีของพระเจ้านุหะ เหมือนอยู่ในฐานะผู้ที่ “จำนน” ทางกายหรือสถานภาพทางการเมืองแปลว่ารัฐใหญ่ได้มากระทำให้รัฐเล็กอย่างเราๆ ได้กลายเป็นส่วนเกินหรือต้องกระทำหรือไม่กระทำโดยประการทั้งปวง หากจำลองประวัติศาสตร์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภาวะ “จำนน” ของบุคคลในประวัติศาสตร์ได้สะท้อนให้เห็นว่า ในฐานะกษัตริย์หรือยุวกษัตริย์ผู้พลัดถิ่นที่นาคาที่อยู่จะพึงรู้สึกยอมเป็นไปได้นั้น พระเจ้านุหะจึงอยู่ในลักษณะอารมณ์ร่วมคือความคับข้องใจต่อการตกเป็นเชลยหรือตัวประกันแห่งพุกาม เมื่อมีช่องทางในการสื่อสาร หรือมีช่องทางใน การแสดงออกต่อความจริงผ่านความเชื่อจึงสื่อสารต่อสาธารณะด้วยการยืนยันออกมาว่า “เรา” คับข้องใจหรืออึดอัดต่อสถานะของ “องค์ประกัน” ผ่านพระพุทธรูปที่ทรงสร้างออกมา

การสื่อสารทางการเมืองผ่านการสร้างความเชื่อ ศาสนา วัด และพระพุทธรูป

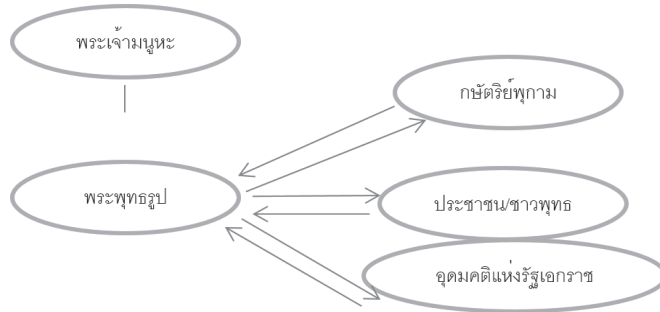
วัดมนูหะ (Manuha Temple) เป็นศาสนสถานสิ่งสร้างทางพระพุทธศาสนาที่มีนัยยะของการสื่อสารสะท้อนคิดออกมาเป็นการสื่อสารทางการเมืองต่อสถานะของพระองค์ ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์เทียบเคียงให้เห็นเงื่อนไขเชิงบริบทของการเกิดขึ้นและจุดเชื่อมโยงได้ คือ

1. การสื่อสารผ่านความเชื่อ กล่าวคือ พระพุทธรูปที่ทรงสร้าง เป็นความเชื่อของกษัตริย์มนูหะ การสื่อสารในความเชื่อของตัวเอง การที่พระเจ้าอนุรุทธะ ได้ส่งทูตไปทูลขอพระไตรปิฎกต่อพระเจ้านุหะแห่งเมืองสะเทอม ซึ่งเป็นการแสดงความเชื่อไม่ตรีโดยใช้ศาสนาเป็นเงื่อนไข เป็นการแสดงออกต่อสิ่งเคารพร่วมทางศาสนาที่เป็นได้ ทั้งความสัมพันธ์ทั้งทางการเมืองและการศาสนาระหว่างรัฐ หากเทียบเคียงอาจเห็นความสัมพันธ์ดังกล่าวจากอดีตของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ แห่งอนูราธปุระ (Devanampiya Tissa of Anuradhapura/พ.ศ.236-276/307 BC-267 BC) ครีลังกาขอพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ ต้นโพธิ์ จากอินเดียในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช (พระพรหมคุณาภรณ์, 2548: 321) พ่อขุนรามคำแหงขอพระพุทธศาสนาจากนครศรีธรรมราช (กรมการศาสนา, 2553: 126) พระนางแก้วเกงยา ซึ่งในเอกสารของยอร์ช เซเดส์ (Coedès, George, 1968) เรียกว่า Yot Kao หรือ Kao Lot Fa เจ้าหญิงจากกัมพูชา ทรงให้พระสวามีคือพระเจ้าฟ้ารุ่ง (Fa Ngum/ค.ศ.1316-1393/1859-1936) ทูลขอพระพุทธศาสนาจากเขมรไปสู่ลาว มีพระมหาปาสมันตเถระ และพระมหาเทพลังกาเป็นผู้นำพระพุทธศาสนาเถรวาทไปประดิษฐานในลาว (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558 : 193) หรือการที่พ่อขุนรามคำแหงทรงนำพระพุทธศาสนาลังกา

จากนครศรีธรรมราชมาเผยแผ่ยังสุโขทัย (วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ, 2550: 1) การที่พระเจ้ากือนาแห่งเชียงใหม่ ทรงส่งราชทูตไปขอพระสมณเถระจากสุโขทัยเพื่อสืบศาสนาในเชียงใหม่เมื่อประมาณ พ.ศ.1912 (พระมหาสุทิตย์ อาภากร, 2549: 48) ภาพสะท้อนเหล่านี้อาจเป็นทั้งความเคารพเป็นทั้งกลไกของการควบคุมในฐานะรัฐที่เหนือกว่าจะต้องให้อำนาจ และการยอมรับต่อพระพุทธศาสนา การไม่ยอมรับถือเป็นการแข่งขันต่ออำนาจทางการเมืองหรือการไม่ยอมรับต่ออำนาจด้วยเหตุผลในเรื่องรัฐและความเชื่อต่อรัฐ ทำให้เกิดการกระทำที่เป็นการต่อต้านรวมไปถึงการไม่สนับสนุนให้เกิดการกระทำ หรือทำให้เกิดจนกระทั่งกลายเป็นกลไกของการเกิดขึ้นระหว่างรัฐและศาสนา

2. การสื่อสารทางการเมือง หมายถึง การสื่อสารทางการเมืองนั้น ได้ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนส่งผลต่อภาพรวมจนกระทั่งทำให้เกิดการขอพระไตรปิฎกเป็นการสื่อสารอำนาจของรัฐที่ใหญ่กว่าเหนือกว่า มีกำลังเหนือกว่าเป็นการสื่อสารทางการเมืองเพื่อให้เกิดการยอมรับต่ออำนาจ ดังกรณีการขอพระขยาदारารัศมีของสยามในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 (จิรัชชาติ สันติยศ, 2551) การขอवासกขัตติยด้วยแนวคิดเพื่อเป็นญาติกับพระศาสนาของพระเจ้าปเสนทิโกศลต่อกบิลพัสดุ์รัฐที่เล็กกว่า (พระระพิน พุทธิสาร, 2544) การทรงส่งเครื่องราชบรรณาการมาถวาย พร้อมขอช้างเผือก 2 เชือกของพม่า เมื่อ ค.ศ.1563/2106 ในสมัยพระเจ้าบุเรงนอง (ค.ศ.1551-1581/2094-2124) ต่อกรุงศรีอยุธยาสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ.2091-2111/1548-1568) การให้และไม่ให้มีความหมายเป็นสงครามและการอ่อนข้อให้หงสาวดี ผลคือสงครามและทำให้ไทยเสียแก่พม่าในสงครามช้างเผือกและพระนเรศวร (พ.ศ.2098-พ.ศ.2148/1555-1605) ในขณะพระชนม์ 9 พรรษาต้องไปเป็นองค์ประกันแห่งหงษาในคราวนั้นด้วย (GE Harvey, 1925, 167-170) ภาพลักษณ์เหล่านี้เป็นการสะท้อนคิดเกี่ยวกับอำนาจ การใช้อำนาจ และการได้มาซึ่งผลประโยชน์แห่งรัฐ ดังนั้นการสื่อสารทางการเมืองผ่านรัฐที่ใหญ่กว่า เหนือกว่าจึงเกิดขึ้น ในกรณีของพุกามกับสะเทิมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน การสื่อสารด้วยการขอพระไตรปิฎก ที่เป็นทั้งความเคารพต่อพระพุทธศาสนาอันเป็นลักษณะร่วมก็คงไม่ผิด หรือการคุกคามก็อาจตีความและเป็นไปได้จนกระทั่งนำไปสู่การใช้กำลังรบยึดอำนาจ และจับพระเจ้ามนูหะมาเป็นประกันแห่งพุกาม การสื่อสารหรือการแสดงออกทางการเมือง หรือการสื่อสารทางการเมืองต่อสถานะของตนเองจึงเกิดขึ้น ดังกรณีของรัชกาลที่ 4 กษัตริย์แห่งสยามใช้ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังในแบบฝรั่งที่วาดโดยชาวอินโง ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับฝรั่งในยุคล่าอาณานิคม (ธวิทวงศ์พลาย, 2557: 117-120) เป็นเครื่องมือสื่อสาร เป็นกลไกทางการเมืองร่วมระหว่างรัฐต่อรัฐ ดังนั้นการที่พระเจ้ามนูหะถูกอนุญาตให้สร้างวัด แต่วัดและการสร้างวัดกลายเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร การทำพระองค์ใหญ่ในศิลปะแบบมอญ การใช้ความคับแค้นข้องใจเป็นเครื่องมือในการสะท้อนคิดว่า “ข้าพเจ้าอึดอัด” การสะท้อนให้เห็นว่าแม้จะสุขสบายในนิเวศราชวัง

ของคนอื่น แต่ก็เพียง “ข้า” ที่เป็นรองเท่านั้น แนวคิดเหล่านี้จึงทำให้พระองค์สะท้อนออกมาในภายหลังผ่านการสร้างสถาปัตยกรรมทางศาสนา

ภาพที่ 3 รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของพระมุนะ [ผู้เขียน]

การสื่อสารทางการเมืองของพระเจ้ามุนะ ผ่านการสร้างพระพุทธรูปในพระพุทธศาสนา และการสะท้อนแนวคิดความเชื่อทั้งหมดให้เกิดขึ้นภายใต้กระบวนการทางศาสนา และทั้งยังเป็นการสื่อสารถึงประชาชนที่รับรู้ข้อมูล และประชาชนของพระองค์ว่า “อิสระภายใต้ขอบเขต” พระเจ้ามุนะจึงได้ทรงระบายความรู้สึกในพระราชหฤทัยของพระองค์ในระหว่างที่ทรงถูกคุมขัง ด้วยการให้สร้างพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดใหญ่จนคับวิหาร ถูกเรียกขานว่า “พระอิตอัด” มาจนถึงทุกวันนี้ พระพุทธรูปเป็นลักษณะร่วม เป็นกลไกร่วมในการสื่อสารแปลว่าพม่าและมอญต่างฝ่ายต่างนับถือพระพุทธศาสนา และใช้ศาสนาและสิ่งเคารพเป็นกลไกร่วมในการสื่อสารต่อกันดังที่ปรากฏ

3. การสื่อสารความจริงในฐานะเป็นข้อเท็จจริง หมายถึง ข้อเท็จจริงในสภาพที่เป็นอยู่ กษัตริย์ที่ไร้บัลลังก์ หรือการอาศัยอยู่บ้านเรือนคนอื่น เหมือนเศรษฐีตกยาก ความเปลี่ยนแปลงแบบกลับด้าน ทำให้กษัตริย์ที่เคยมีราชฐานของตนเอง มีอำนาจในการบริหารสั่งการบังคับบัญชาด้วยตนเอง ย่อมได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจ หรือมีผลต่อสภาพจิตใจไม่มากนักน้อย การแสดงออกผ่านสิ่งสร้างจึงเป็นการสะท้อนความจริงในฐานะที่เป็นสภาพการเป็นอยู่ดำเนินชีวิต และสภาพความรู้สึกที่แท้จริงในขณะนั้น

ดังนั้นในการสื่อสารทางการเมืองผ่านการสร้างความเชื่อ ศาสนา วัด และพระพุทธรูป จึงถูกนำมาเป็นช่องทางในการสื่อสาร และการสื่อสารของพระองค์ในฐานะที่เป็นตัวสารก็ประสบความสำเร็จ คือมีคนรับรู้ต่อสภาพความทุกข์ และความคับข้องใจของพระองค์ แม้ผลจะไม่มีเปลี่ยนแปลงใดๆ เลยในทางข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์

ศาสนา สู่อารยธรรมเมือง

การสื่อสารทางการเมืองของพระเจ้ามุนี ในฐานะเชลยอยู่ในฐานะที่มีอาจต้องทำอะไรก็ได้ ดังนั้นการสร้างพระนอกเหนือจากเป็นการสะท้อนความเชื่อทางศาสนา ยังเหมือนเป็นการสร้างสารเพื่อต่อรองคล้ายๆ ว่าเปลี่ยนแปลงได้ไหม? ประหนึ่งย้อนแย้งความเชื่อต่ออิสรภาพและการจงจำยอมมีความแตกต่าง รวมไปถึงการสื่อสารทางการเมืองระหว่างรัฐต่อรัฐ หากเอาแนวคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของ ลาสเวลล์ (ค.ศ.1948) มาอธิบายร่วมกับแนวคิดเรื่องการสื่อสารของพระเจ้ามุนี อาจอธิบายได้ว่า

การเมืองของ ลาสเวลล์ (ค.ศ.1948)	
การสื่อสาร	การสื่อสารสถานะในฐานะตัวประกันแห่งพุกาม
ใคร	พระเจ้ามุนี กษัตริย์แห่งเมืองมอญที่ถูกจับมาเป็นเชลย
กล่าวอะไร	ความอึดอัด คับข้องใจ ในฐานะเชลย ในฐานะตัวประกันที่ไม่อาจทำอะไรได้ตามสะดวกเหมือนที่เคยทำ หรือเคยเป็น
ช่องทางใด	การสร้างวัด สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ในที่แคบ อธิบายถึงความคับข้องใจ อึดอัดใจ และความต้องการอิสรภาพ
ถึงใคร	กษัตริย์แห่งพุกามหรือพระเจ้าอนรรฆะผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาและให้พระเจ้ามุนีเป็นผู้สร้างพระพุทธรูปและประชาชนชาวมอญหรือชาวพม่าด้วย
เกิดผลอะไร	การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง/ซึ่งในข้อเท็จจริงไม่ได้เกิดขึ้น/แต่สะท้อนให้เห็นว่าพระเจ้ามุนี ส่งสารของความคับข้องใจ

ตารางที่ 1 รูปแบบการเมืองของ ลาสเวลล์ (ค.ศ.1948)

จากตารางอธิบายได้ว่า การสื่อสารเป็นกลไกร่วมของการสื่อสารทางการเมือง สามารถเกิดขึ้นได้ผ่านช่องทางของสารในแต่ละชนิด ที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกันและกัน ทำให้เกิดการยอมรับ/หรือไม่ยอมรับ และเป็นแนวทางปฏิบัติ/ ทั้งทำให้เกิดการขับเคลื่อนต่อความเชื่อโลกทัศน์และแนวทางการสื่อสารที่เป็นประโยชน์ทำให้เราเห็นว่ากลไกเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นความเชื่อทางการเมือง การสื่อสารกลไกทางการเมือง และข้อเท็จจริงต่อสภาพการณ์ของสถานการณ์เมืองในแต่ละบริบทที่แตกต่างกันไป แต่บทสรุปที่ได้คือการสื่อสารนั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ถึงแม้ไม่เปลี่ยนแปลงก็ทำให้ทราบว่าเกิดอะไรขึ้นในบริบททางการเมืองนั้นๆ

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบสูตรการสื่อสารของลาสเวลล์กับองค์ประกอบของการสื่อสาร
(แบบจำลองการสื่อสารของลาสเวลล์, <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php>,

สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2559

จากภาพสะท้อนคิดได้ประการหนึ่งคือกษัตริย์ในฐานะผู้ส่งสาร ซึ่งตัวสารอาจเป็น ความคับแค้นข้องใจ อาจรวมไปถึงความคับข้องใจที่เกิดขึ้น ผ่านช่องทางการสื่อสาร ซึ่งหมายถึง พระพุทธรูป ความเชื่อและศาสนา เพื่อสะท้อนไปถึงกษัตริย์พม่า หรือประชาชนของพระองค์ว่าเป็น ความข่มขืน ทุกข์ยาก เจ็บปวดต่อสิ่งที่เกิดขึ้น รวมไปถึงความเจ็บปวดที่ได้รับ ด้วยวิธีการและกลวิธี อันไม่เหมาะสม ซึ่งอธิบายเสริมได้ คือ

1. ใคร (Who) เป็นผู้ส่งหรือผู้ทำการสื่อสาร เช่น ในการอ่านข่าว ผู้อ่านข่าวเป็นผู้ส่ง ข่าวสารไปยังผู้ฟังที่บ้าน ในสถานการณ์ในห้องเรียนธรรมดาก็เช่นเดียวกัน ย่อมเป็นการพูดระหว่าง ผู้สอนกับผู้เรียน หรือการที่ผู้เรียนกลายเป็นผู้ส่งโดยมีการตอบสนองกลับไปยังผู้สอน แต่ถ้าเป็นการสอนโดยใช้ภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ ตัวผู้ส่งก็คือภาพยนตร์หรือโทรทัศน์นั้น ในข้อเท็จจริงนี้ พระเจ้ามุนะ หรือพระสุธรรมวดี กษัตริย์แห่งเมืองมอญ สื่อสารกับกษัตริย์แห่งพุกามและประชาชน ของพระองค์ต่อสภาพความรู้สึก และข้อเท็จจริงต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่

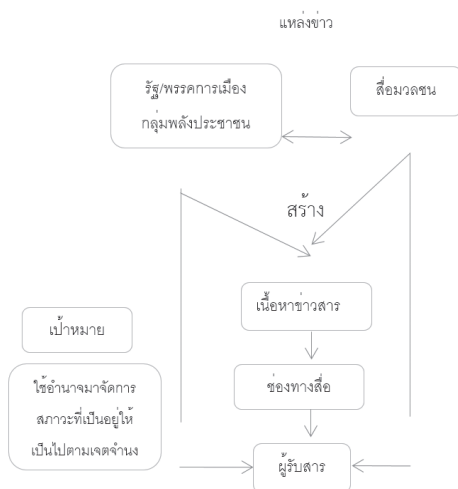
2. พูดอะไร ด้วยวัตถุประสงค์อะไร (Says What, With What Purpose) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาข่าวสารที่ส่งไป ผู้ส่งจะส่งเนื้อหาอะไร โดยอาจเป็นข่าวสารธรรมดาเพื่อให้ผู้รับ ทราบความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ในแต่ละวัน หรืออาจเป็นการให้ความรู้โดยที่ผู้สอนจะ ต้องทราบว่าจะสอนเรื่องอะไร ทำไมจึงจะสอนเรื่องนั้น สอนเพื่อวัตถุประสงค์อะไร และคาดว่าจะได้ รับการตอบสนองจากผู้เรียนอย่างไรบ้าง ในข้อเท็จจริงกรณีของพระเจ้ามุนะ คือการส่งสารเพื่อ สะท้อนคิดออกมาต่อความเป็นอยู่ ความรู้สึกต่อสภาพอันได้รับ หรือการตกเป็นผู้ที่ไร้อิสรภาพใน บ้านเมืองอื่น รวมไปถึงการสะท้อนคิดออกมาให้เป็นว่ารู้สึกอย่างไร โดยอาจคาดหวังเป็นการ เปลี่ยนแปลง แม้ในข้อเท็จจริงอาจไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ

3. โดยใช้วิธีการและช่องทางใด (By What Means, In What Channel) ผู้ส่ง ทำการส่งข่าวสารโดยการพูด การแสดงกิริยาท่าทาง ใช้ภาพ ฯลฯ หรืออาจจะใช้อุปกรณ์ระบบไฟฟ้า เช่น ไมโครโฟน หรือเครื่องฉายภาพยนตร์ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาข่าวสารให้ผู้รับรับได้โดยสะดวก ถ้าเป็นในการเรียนการสอน ผู้สอนอาจจะสอนโดยการบรรยายหรือใช้สื่อการสอนต่างๆ เพื่อช่วยใน

การส่งเนื้อหาบทเรียนไปให้ผู้เรียนรับและเข้าใจได้อย่างถูกต้อง กรณีของพระเจ้ามุนีหะ ใช้การสื่อสารผ่านความเชื่อที่ถูกอนุญาตให้สร้างวัด และพระพุทธรูป การสื่อสารด้วยพระพุทธรูปและสิ่งเคารพทางพระพุทธศาสนา จึงเป็นช่องทางในการสื่อสารทางการเมืองและสภาพข้อเท็จจริงของพระองค์

4. ส่งไปยังใคร ในสถานการณ์อะไร (To Whom, In What Situation) ผู้ส่งจะส่งข่าวสารไปยังผู้รับเป็นใครบ้าง เนื่องในโอกาสอะไร เช่น การอ่านข่าวเพื่อให้ผู้ฟังทางบ้านทราบข่าวสารประจำวัน หรือแสดงการทำกับข้าวให้กลุ่มแม่บ้านชม ผู้ส่งย่อมต้องทราบว่าผู้รับเป็นกลุ่มใดบ้างเพื่อสามารถเลือกสรรเนื้อหาและวิธีการส่งให้เหมาะสมกับผู้รับ กรณีของพระเจ้ามุนีหะ ใช้การส่งผ่านความเชื่อที่เรียกว่า “ศรัทธา” ต่อพระพุทธศาสนา และศาสนสถานดังนั้นการส่งจึงถึงพระเจ้าอนูรุทธประชาชนชาวพุกาม และประชาชนของพระองค์ ในสถานการณ์ของความเชื่อเป็นจริงต่อการเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นสภาพข้อเท็จจริงในเวลานั้นและ/หรือขณะนั้น

5. ได้ผลอย่างไรในปัจจุบันและอนาคต (With What Effect, Immediate and Long Term?) การส่งข่าวสารนั้นเพื่อให้ผู้รับฟังผ่านไปเฉย ๆ หรือจดจำด้วยซึ่งต้องอาศัยเทคนิควิธีการที่แตกต่างกัน และเช่นเดียวกันกับในการเรียนการสอนที่จะได้ผลนั้นผู้สอนจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่าเมื่อสอนแล้วผู้เรียนจะได้รับความรู้มากน้อยเท่าใด และสามารถจดจำความรู้ที่ได้รับนั้นได้นานเพียงใด กรณีของพระเจ้ามุนีหะผลที่เกิดขึ้นอาจไม่ได้ยืนยันหรือสะท้อนการเปลี่ยนแปลงอย่างใดในเชิงของการสื่อสารทางการเมืองเพื่อการเปลี่ยนแปลง แต่ได้มีผลเป็นกลไกของการสื่อสารที่ประสบความสำเร็จในตัวตน แต่ไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลง อาจสะท้อนข้อเท็จจริงของช่วงเวลาและสะท้อนข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ในช่วงเวลานั้นเท่านั้น

ภาพที่ 5 กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของเกียวิทซ์ และบลัมเมอร์
(Gurevitch & Blumler, 1977) (สุภาภรณ์ ดิ่งอินทร์, 2553: 19)

จากแผนภาพแนวคิดของเกียวิทซ์ และบามเมอร์ (Gurevitch&Blumler,1977) สะท้อนคิดให้เห็นว่าสารและสิ่งที่เกิดขึ้นจากตัวสารมีเป้าหมายเป็นการเมืองและผลกระทบทางการเมืองซึ่งอาจจะหมายถึงการเปลี่ยนแปลงด้วยหรือไม่นั้นเป็นเงื่อนไขเชิงภาคต่อ และหากวิเคราะห์ตามสภาพจริงที่เกิดขึ้น โดยใช้แนวคิดทางการเมืองทั้งของลาสเวลล์ และเกียวิทซ์ และบามเมอร์ อาจนำมาเทียบเคียงสะท้อนคิดต่อไปได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไข และบริบทที่ต่างกันในแต่ละประเด็นแต่ละกรณี ในส่วนของพระเจ้ามนูหะเอง เมื่อใช้การสื่อสารสะท้อนความ “อึดอัด” ผ่านพระพุทธรูปที่สร้างขึ้น อาจไม่ได้เป็นการยืนยันต่อข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ว่าเป็นอย่างไร แต่เป็นการสะท้อนคิดต่อไปว่า ผลที่เกิดขึ้นมีผลเป็นข้อเท็จจริงและเชิงประจักษ์อย่างไร ส่วนผลที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารไม่มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงใดๆ

สรุป

วัดพระอิตอิตกับการสื่อสารทางการเมือง กรณีของพระเจ้ามนูหะในทางการสื่อสารถือเป็นช่องทางหนึ่งในการสื่อสารความคิด ระหว่างรัฐกับรัฐ หรือผู้ปกครองกับประชาชน จากสถานะของพระองค์เองในฐานะองค์ประกัน กับองค์อธิปัตย์ที่มีอำนาจรัฐเหนือกว่าในขณะนั้น หรืออาจเป็นการส่งสารระหว่างรัฐ(น้อย) กับรัฐที่ใหญ่กว่า เป็นช่องทางในการสะท้อนคิดให้เห็นถึงช่องทางการสื่อสารระหว่างความจริง ความเชื่อ สถานะทางการเมือง และบทบาทที่จะสามารถแสดงออกได้ การสื่อสารด้วยโลกทัศน์ทางศาสนาในฐานะเจ้าประเทศราชผ่านวัดและพระพุทธรูปที่จัดสร้างได้ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าช่องทางการสื่อสารมีได้หลายช่องทาง และในช่องทางเหล่านั้นได้แสดงออกผ่านโลกทัศน์ทางศาสนาตามที่ปรากฏที่วัดพระอิตอิต (Manuha Temple) ของพระเจ้ามนูหะและพระสุเมธธรรมวดี ดังที่ปรากฏแล้วในอดีต แม้ในการสื่อสารจะไม่ปรากฏผลใดๆ แต่สิ่งที่ปรากฏเป็นข้อเท็จจริงคือการสื่อสารได้เกิดขึ้นภายใต้อุดมคติ และการคิดจากฐานของการเมืองสู่มิติทางศาสนาต่อผู้ปกครองและประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2558). *จารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ 7*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศาสนา. (2553). *ความเป็นมาของศาสนาพุทธในประเทศไทย*. กรมการศาสนา: กระทรวงวัฒนธรรม.
- จิรัชติ สันติยะศ. (2551). *การสร้าง “พระราชชายาเจ้าดารารัศมี” ให้เป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ทศวรรษ 2500-ปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2552). *พม่าประวัติศาสตร์และการเมือง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ดี.จี.อี ฮอลล์, (2549). *ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้: สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ภาคพิสดาร/ A History of South-East Asia*. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เดวิด แชนด์เลอร์. (2551). *ประวัติศาสตร์กัมพูชา: History of Cambodia*. แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร และคณะ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- นวพรรณ ภัทรมูล. (2559). “โรงพยาบาล” ในจารึกพระเจ้าชัยวรมันที่ 7. แหล่งที่มาออนไลน์ http://www.sac.or.th/main/article_detail.php?article_id=104&category_id=19 สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2559.
- แบบจำลองการสื่อสารของลาสแวลล์, ออนไลน์: <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php>, สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2559.
- ธวิท วงษ์พลาย. (2557). *การเมืองในจิตรกรรม: แนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์. ศิลปศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ที่มาออนไลน์: [http://ir.swu.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/3739/Thawit_W.pdf?sequence=1]*
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). *พระพุทธศาสนาในเอเชีย*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2549). *การศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรม พระพุทธศาสนาเรื่องอานิสงส์และคัมภีร์ที่ใช้เทคโนโลยีในเทศกาลต่างๆ ของล้านนา”, ปริญญานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- พระระพิน พุทธิสาร. (2554). “ความรุนแรงครั้งพุทธกาล: กรณีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์คากยวงศ์”, สารนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา), บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นินิเมียนต์, (2543). *พม่า กับการต่อต้านจักรวรรดินิยมอังกฤษ ค.ศ.1885-1895: Burmar's Struggle Against British Imperialism, 1885-1895*, ฉลอง สุนทรวาณิชย์ ผู้แปล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
- มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์, (2556). *ประวัติศาสตร์ลาว: A History of Laos*. แปลโดย จิราภรณ์ วิญญูรัตน์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- หม่อง ทิน อ่อง. (2551). *ประวัติศาสตร์พม่า (A History of Burma)*. เพ็ชร์ สุมิตร แปล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. (2556). *ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทยใกล้เคียง: อินเดีย ลังกา ขวาม ขอม พม่า ลาว*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: มติชน.

- วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ. (2550). *คติความเชื่อของคนไทยสมัยสุโขทัย พ.ศ.1726-พ.ศ.2006*.
วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาประวัติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุภาภรณ์ ตังอินทร์. (2553). *กลยุทธ์การสื่อสารของสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ที่เคยดำรงตำแหน่ง
กำนัน. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- อาณัติ อนันตภาค, (2556). *ประวัติศาสตร์พม่า: แผ่นดินแห่งความแตกแยก*. กรุงเทพฯ:
ยิป ซี กรู๊ป.
- อุทัย ภัทรสุข (2554). *การศึกษาอิทธิพลของพระธาตุพนมที่มีต่อความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชน
ลุ่มแม่น้ำโขง. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา).
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- Dr. Sophana Srichampa Dr. Amarjiva Lochan (2552). *แนวคิดและภูมิปัญญาของอินเดีย
ครั้งที่ 1 (The First “Indian Ideas and Thoughts” Annual Seminar) สถาบันวิจัย
ภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล สถานเอกอัครราชทูตอินเดียประจำ
ประเทศไทย (Embassy of India, Thailand).*
- Coedès, George (1968). Walter F. Vella, ed. *The Indianized States of Southeast
Asia*. trans.Susan Brown Cowing. University of Hawaii Press.
- GE Harvey (1925). *History of Burma*. London: Frank Cass & Co. Ltd.
- H.G.Luce. *Mons of the Pagan Dynasty*, ใน JBRS เล่ม 36 ตอนที่ 1 สิงหาคม 1953
หน้า 1-19.
- Singh, Upinde. (2008). *A History of Ancient and Early Medieval India : From the
Stone Age to the 12th Century*. New Delhi: Pearson Education. p. 358.